

АНОТАЦИЯ НА НАУЧНАТА ПРОДУКЦИЯ

на гл. ас. д-р **Ивелина Николова Николова**

за участие в конкурс за доцент по Нравствено богословие – религия и нравствено възпитание (2. Хуманитарни науки, 2.4. Религия и теология)

МОНОГРАФИИ

1. Николова, Ивелина. МНОГОЛИКОСТ НА ХРИСТИЯНСКАТА НАДЕЖДА. УИ „Паисий Хилендарски“, Пловдив, 2015, ISBN: 978-954-423-819-3 (486 стр.).

Изследването е втора част от аретологичната трилогия, посветена на трите християнски добродетели вяра, надежда и любов.¹ Може да бъде прието като обширно встъпление към структурните и съдържателните оси на темата, разкриващи многоликите прояви на християнската надежда в контекста на християнската аретология и систематика. Наличието на тези оси помага и за верифицирането на самия богословско-етически критерий, спрямо който темата се структурира, а от друга страна подсигурият възможността за конкретно проблематизиране на отделните елементи, изграждащи цялостната ѝ структура. Те се очертават като аргументационни линии в съчинението и открояват следните основни звена в неговия концептуален замисъл: мястото на темата за надеждата в тематичните и структурни граници на съвременната българска наука за морала; въпросът за рецепцията на основните насоки в изследването, критерии за избор на подход, методология, структура и др.

Монографията съдържа два дяла. Първият представлява хронологично и съдържателно встъпление към темата, което цели да зададе основата, върху която ще се изгражда съдържателно съчинението. В началото се опитваме да размислим върху философските и богословските параметри на темата в древността, през Средновековието, през призмата на поинтересните направления в протестантското и римокатолическото богословие. Втората част на съчинението започва с библейските основания на темата, изхождащи от старозаветни и новозаветни предпоставки и допълващи се накрая с опит за есхатологична трактовка на темата. Не на последно място темата се фиксира около базовата разработка на проф. д-р Ив. Панчовски,

¹ **Николова, Ивелина. ЛЮБОВТА – ЦЕНТЪР НА ХРИСТИЯНСКАТА АРЕТОЛОГИЯ. УИ „Паисий Хилендарски“, Пловдив, 2023, 300 стр.**

Монографията взема предвид структурния и съдържателния замисъл на предходните две съчинения, настоящото се опитва да допълни и обогати темата за любовта в контекста на българската богословско-етическа мисъл, с оглед на съвременните по-важни подходи към нея. В структурно отношение темата се движи от аретологичното встъпление към някои по-важни аспекти на разновидностите на трите вида любов в древногръцката философия. Следват социалните, екзистенциални и онтологични аспекти на темата, разгърнати в богословски и философски контекст, фиксирайки доминантовото „разрешение“ на темата в частта, посветена на любовта като екзистенциал на човешкото битие. В хронологичен ред тя води до кратък есхатологичен размисъл

относно мястото на любовта в настоящия живот на човека sub specie aeternitatis и с оглед на живота му във вечността.

Темата не би могла да подмине задълбочените изследвания върху любовта на проф. д-р Иван Панчовски – основателят на християнската аретология в българската богословско-етическа мисъл. Без да имаме претенцията, че можем да даваме оценка или становище на неговите изследвания, се опитваме да ги анализираме и синтезираме в щрихиран вид, с цел да обхванем по-важните идейни насоки в творчеството на богословът-етик. По този начин се разгръща в двуделна перспектива постигнатото до момента в българската богословско-етическа мисъл и скромният принос към темата от гледна точка на днешния ден.

като по този начин от една страна цели да подсказе за приносът на българския богослов към аретологичната проблематика, а от друга страна – да надгради започнатото от него. Темата приключва с „Модуси на християнската надежда“ – по-обширен размисъл върху по-важни богословско-философски акценти.

Очертаните насоки са важни, защото ориентират читателя в същинския замисъл на съчинението, съдържателните му аспекти и детерминанти и най-важното остават вградени в ракурса на богословско-етическа мисъл. От друга страна не допускат темата да се разглежда фрагментирано – без ясно изразен идеен замисъл, или локализирано – като изолирана от общия план на съвременната богословско-етическа материя.

УЧЕБНИ ПОМАГАЛА И МЕТОДИЧЕСКИ РЪКОВОДСТВА ПО РЕЛИГИЯ (ПРАВОСЛАВИЕ)

1. Николова, Ивелина. УЧЕБНО ПОМАГАЛО ПО РЕЛИГИЯ ЗА 1. КЛАС. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2019, ISBN 978-619-202-488-8, 64 с.

2. Николова, Ивелина. УЧЕБНО ПОМАГАЛО ПО РЕЛИГИЯ ЗА 2. КЛАС. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2019, ISBN 978-619-202-489-5, 66 с.

3. Николова, Ивелина. УЧЕБНО ПОМАГАЛО ПО РЕЛИГИЯ ЗА 3. КЛАС. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2019, ISBN 978-619-202-490-1, 66 с.

4. Николова, Ивелина. УЧЕБНО ПОМАГАЛО ПО РЕЛИГИЯ ЗА 4. КЛАС. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2019, ISBN 978-619-202-491-8, 70 с.

5. Николова, Ивелина. МЕТОДИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО ЗА УЧИТЕЛЯ ПО РЕЛИГИЯ ЗА 1. КЛАС (КЪМ УЧЕБНОТО ПОМАГАЛО ПО РЕЛИГИЯ ЗА 1. КЛАС). Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2019, ISBN 978-619-202-492-5, 128 с.

6. Николова, Ивелина. МЕТОДИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО ЗА УЧИТЕЛЯ ПО РЕЛИГИЯ ЗА 2. КЛАС (КЪМ УЧЕБНОТО ПОМАГАЛО ПО РЕЛИГИЯ ЗА 2. КЛАС). Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2019, ISBN 978-619-202-493-2, 128 с.

7. Николова, Ивелина. МЕТОДИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО ЗА УЧИТЕЛЯ ПО РЕЛИГИЯ ЗА 3. КЛАС (КЪМ УЧЕБНОТО ПОМАГАЛО ПО РЕЛИГИЯ ЗА 3. КЛАС). Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2019, ISBN 978-619-202-494-9, 144 с.

8. Николова, Ивелина. МЕТОДИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО ЗА УЧИТЕЛЯ ПО РЕЛИГИЯ ЗА 4. КЛАС (КЪМ УЧЕБНОТО ПОМАГАЛО ПО РЕЛИГИЯ ЗА 4. КЛАС). Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2019, ISBN 978-619-202-495-6, 136 с.

9. Николова, Ивелина. МОЯТА ПЪРВА ИНТЕРАКТИВНА КНИЖКА ПО РЕЛИГИЯ. УИ „Паисий Хилендарски“, Пловдив, 2019, ISBN 978-619-202-498-8, 48 стр. (Приложение към учебната литература за начален етап)

Комплектът учебни помагала и методически ръководства за начален етап на СОУ от поредицата „Малки слънчогледи“ са създадени по проект на Фонд „Научни изследвания“ (МОН) „Християнското и културно-историческото наследство на Северозападна България (Стратегии за съхраняване и транслиране на локални идентичности)“ (КП 06 ОПР 05/6). Учебната литература принадлежи към комплекта „Малки слънчогледи“, заедно с едноименното списание за православно детско творчество. По този начин се образува цялостната учебна система за транслиране на православно наследство, предназначено за деца. В действителност поредицата „Малки слънчогледи“ има своя история и структура. В методически план тя е продължение на поредицата за учебна литература по Религия „Пътека към доброто“, разработена от Община Кюстендил. В същото време тя е и едноименна на списанието за православно детско творчество, което Общината издава пета поредна година. Изхождайки от споменатите факти и по-горе маркирани съображения, се роди идеята да се постави едно добро начало в сферата на религиозното обучение в страната.

Поводът за тяхното написване е потребността в българското училищно образование, съобразно новата учебна програма по Религия (Православие) от 2018 г. да бъде обезпечено обучението по предмета с подходяща литература.

Целта се фиксира около необходимостта в периода преди одобряването на учебниците по Религия на Светия Синод учениците от началния етап да разполагат с учебни помагала, които да бъдат използвани с оглед на нуждите и възможностите на съответното училище.

В структурно отношение задачите в учебните помагала са съставени въз основа на **междупредметни връзки** с основни дисциплини от началния етап, като за целта е направен предварителен прочит на тези програми (БЕЛ, Околен свят, Човекът и природата и др.). Спазено е и изискването за междупредметни връзки в концептуалния замисъл на методичните единици.

Характерен елемент в учебните помагала е интеракцията и разработването на методичните единици в диалогична форма, с присъщите занимателни игри, илюстративен материал и наситеност на изображенията, съобразно възрастовите особености и специфика на децата. Втори характерен елемент е вграждането на интересни факти и сведения за светци, събития, личности и др., пряко свързани със Северозападна България (Видин и Видински регион), в контекста на гореспомнатия проект.

В структурно и съдържателно отношение учебните помагала следват точно дескриптора към методичните единици на всеки един от класовете с цел точно прилагане на елементите от новата учебна програма.

Илюстрациите са нарисувани специално за тази цел от специалист художник, който съчетава в творчеството си художествени елементи, иконопис и християнски идеи. По този начин те допълнително въздействат върху съзнанието на малкия ученик.

Приложение: в резултат на работата по учебните помагала през учебната 2019 г. до днес са продадени над 16 000 уч. помагала в училищната мрежа. Понастоящем те могат да служат като самостоятелна учебна единица или допълнение към учебниците на по Религия.

В методическите ръководства сме се опитали да предложим варианти за разработването на учебното съдържание така, както то е представено в учебните помагала по

Религия от 1. до 4. класове. Направили сме опит да следваме познатата структура на урока: актуализиране на старите знания, изложение на новите знания, затвърждаване.

Основен метод е провокацията. Този метод може да бъде забелязан в по-голямата част от задачите в учебното съдържание. Чрез него се предоставя пълна свобода на учителя по Религия творчески да обогатява, допълва или видоизменя това, което прецени за целесъобразно. **Задачите**, разгърнати в темите, са разнообразни и целят смяната на няколко вида дейности в рамките на един учебен час. Те са подбрани и с оглед на годишния хорариум по предмета. Задачите са структурирани и с оглед на създаването на добра педагогическа ориентация, чрез която учителят да може да практикува диференцирано обучение според равнището на интелектуалните, познавателните и други възможности на учениците. В уроците, предназначени за упражнение, се предлагат и нови знания. Този подход цели да компенсира липсата на учебник в случаите, в които учителят не използва учебник по Религия. Учебното помагало трябва да бъде достатъчно, за да обезпечи методичната единица с минимум необходима информация по предложената тема. По този начин може да се обхванат редица ключови компетентности и умения, които са заложили като очаквани резултати в учебната програма.

Разработката на отделните методични единици е детайлна и включва: 1) Примерна тематична рамка, в която подробно са обяснени отделните елементи така, както са разгърнати синтезирано и картинно в учебните помагала; 2) Методическа разработка на урока със следните подтеми: обща характеристика на методическата разработка, задачи и методически дейности.

„Моята първа интерактивна книжка по Религия“ е творческо допълнение към практико-приложната дейност на учениците от начален етап. Тя се прилага към всяко едно от учебните помагала. Целта ѝ е да предложи на децата варианти за интерактивно разиграване на преподаваната материя. Дейностите могат да се извършват от децата, или с помощта на учителя.

Както учебните помагала, така и методическите разработки трябва да бъдат възприети като опит да дадем своя принос, предвид дългогодишния си опит в предучилищен и начален етап, и не бива да бъдат мислени в конкурентна среда на учебниците по Религия. Този, който е запознат с целите и характеристиките на помощната литература, може да разбере както мотивите за написването на учебни помагала, така и да оцени приложението им в практическата дейност на учителя по Религия.

СТАТИИ

- Издадени в списания с импакт фактор

1. Nikolova, Ivelina. THE INNOVATIVE EDUCATIONAL MODEL FOR TRAINING ON THE SUBJECT RELIGION, DEVELOPED ON THE TERRITORY OF THE MUNICIPALITY OF KYUSTENDIL – A “PATH TO GOOD” ABOUT OUR “LITTLE SUNFLOWERS”. – In: Socio Brains, ISSN 2367-5721 (online), 71, JULY 2020, pp. 20 – 31

Статията се опитва да проследи развитието на образователния модел за религиозно обучение „Пътека към доброто“, разработен по проект и инициатива на Община Кюстендил, на чиято територия предметът се изучава стратегически повече от 10 години. В текста са представени конкретните специфични акценти в образователната дейност на проекта: 1) преподаване на предмета Религия с иновативна методология; 2) организиране на учебната

дейност по предмета от предучилищен етап до прогимназиален етап; 3) изготвянето на проект „Религия – Кюстендил“, включващ написването и публикуването на концепция за обучението по Религия, учебни помагала и методически ръководства от предучилищния етап до прогимназиалния етап; 4) детска образователна религиозна литература.

Целта на вложения замисъл в структурно отношение е да обговори и представи в научното пространство теоретичен профил на вече многогодишна практически изградена стратегия за организирането и преподаването на предмет Религия, като по този начин го вгради в концептуална схема със следните съдържателни звена:

В началото са описани и анализирани организационните и концептуални параметри на проект „Религия – Кюстендил“, като се взима предвид статута на предмета на територията на Общината, както и иновативния модел на обучение, който години наред се апробира и извън Община Кюстендил. Подробно се представя както приетата и одобрена концепция за преподаване на Религия, така и учебната програма за СОУ от 1. до 12. класове. В схематичен вид са визуализирани съотношенията между тематичните направления и тематичните потоци в контекста на традицията на православно богословие в страната. Не на последно място се обръща внимание върху учебната литература по проекта (учебни помагала и методически ръководства).

В схематичен вид е посочено и надграждането на проекта в нов научен проект към Фонд „Научни изследвания“ (МОН) „Християнското и културно-историческото наследство на Северозападна България – стратегии за съхраняване и транслиране на локални идентичности“ (КП 06/ ОПР 05/6) и резултатът: изготвяне на учебни помагала и методически ръководства, съобразно новата учебна програма по Религия 2018 г. (МОН).

В статията се отделя място и на иновативното решение за приложението в учебната дейност на елементи от куклено-театралното изкуство. Не на последно място се прави кратък анализ на идеите, стоящи в основата на съставянето на списание за православно детско творчество „Малки слънчогледи“, което се издава вече шест години.

През последните години Община Кюстендил издаде и компактдискът със заглавие „В православна вера да пребъдем“, който съдържа 26 авторски български народни песни с православно-религиозно съдържание, свързани с християнски празници, жития на светии и нравствени поуки. Всяка празнична песен е допълнена със съответния тропар. Този ресор е допълнение към образователния модел, изграден в Община Кюстендил.

2. Nikolova, Ivelina. THE PLACE OF THE KEY COMPETENCES IN THE CURRICULUM IN RELIGION FOR THE BEGINNING STAGE (MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE, 2018). – In: Socio Brains, ISSN 2367-5721 (online), Issue 73, September 2020, pp. 42-48

Текстът, свързан с мястото и значението на ключовите компетентности в обучението по Религия се явява отговор на възникналите нови образователни послания и потребности, зададени от Европейския съюз, които всички нива в образователната система трябва да вземат предвид. Това в известна степен засяга и предмета Религия. Така или иначе ние сме част от европейската образователна реформа; ние сме задължени да се съобразим с нея, ако желаем предметът Религия да има адекватно място в училищното пространство. Той трябва да се развива целесъобразно, запазвайки своята функция, цели и задачи, но в съответствие със

съвременната образователна среда. Напоследък се заговори много и за приложението на ключовите компетентности, като един от важните компоненти в реформираното образование и в структурата на учебните програми. Дали и как съвременното обучение по Религия са взети предвид пакета компетентности, е въпрос с повишено внимание, по който може да се говори дълго. Предвид обаче значението на темата за мястото на ключовите компетентности в реформиращото се образование препоръките и изискванията на ЕС, е редно тази тема да бъде поне теоретично обсъдена и споделена. Тези са по-важните изходни пунктове, на базата на които се разгръща изследването. То щрихира по-важните идеи, свързани с проблематиката.

След кратка дефиниция относно съдържанието на ключовите компетентности, се размисля върху нормативните стандарти за интегриране на ключовите компетентности в учебната програма по Религия. Взема се предвид Европейска референтна рамка (EPP), Националната стратегия за учене през целия живот (2014 – 2020), Закон за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), Наредба № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка. На края, но не на последно място се прави опит за обговаряне на възможностите за включването на ключовите компетентности в учебната програма по Религия.

3. Nikolova, Ivelina. MORAL ISSUES IN THE RECENT HISTORY OF THE BULGARIAN ORTHODOX CHURCH. In: OPREE, Vol. 34, 5, 2014 (pp. 24-42)

През миналите столетия българският народ е преживявал тежки етнически и верови заплахи, поради което е изработил защитни механизми и е развил силно чувство за съпричастност към преследвани етноси и обществени групи. В новата ни история този рефлекс се проявява най-ярко в поведението на Българската православна църква при защитата на българските евреи. В същото време други две събития, обаче разкриват друг неин противоречив образ, който ѝ нанася тежки поражения. През последните години мнозина българи търсят нравствените измерения на тези явления, които повлияват върху духовността и морала на младите поколения. Предвид тези и други сходни показатели статията цели да представи в по-широк план конкретен етически размисъл върху споменатите събития с конкретни етически профил. Спираме се накратко върху положението на БПЦ по времето на комунизма и щрихирано – върху разкола. Целта е да се опишат някои морални дефекти и предизвикателства, като по този начин се постави още един щрих върху нравственото състояние на проблема. Статията приключва с маркирането на някои предизвикателства от морален характер пред БПЦ, с акцент върху религиозното обучение в страната.

- Издадени в други списания

4. Николова, И. ИНТЕРАКЦИЯТА В ОБУЧЕНИЕТО ПО РЕЛИГИЯ. – В: ПРЕДУЧИЛИЩНО И УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ, бр. 1, 2022, ISSN2535-0692 <https://obrazova.niebg.org/sadarzhanie/spisanie-organizatziya-i-upravlenie-na-uchilishteto-i-detskakatgradina/536-broi-1-2022-g> - с. 23 - 42.

В статията се разглеждат въпроси, свързани с мястото на интеракцията в обучението по Религия – предизвикателствата, перспективите, целите и реалните резултати от нейното приложение. По този начин се прави опит да се размисли върху необходимостта от

приложението на правилен и съвременен подход в преподаването на материята. Правилно овладяна, педагогическата интеракция дава един от сигналите за открояване на разликата между традиционното пасивно обучение и иновативното, свързано с активна комуникация. Важен елемент в статията е значението на речевото общуване. Отделя се внимание на размисъл върху техниката, чрез която от опит знаем, че децата усвояват по естествен път сложната материя по Религия тъкмо, когато те самите участват в преподаването на новите знания, а не когато я усвояват по външен път от учителя. Проследява се резултатът от приложението на интеракцията – изграждането на минимум компетентност във връзка с религиозните въпроси тъкмо на базата на речевото общуване. Поставя се акцент върху връзката „религия – комуникация – преживяване – опит“. Не на последно място обсъждаме накратко затрудненията, които съпътстват приложението на интеракцията в обучението по Религия: подходяща терминология, не винаги успешно приложение на материята към техния личен опит и т.н.

5. Николова, Ивелина. ЗА МЯСТОТО НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА ПЕСЕН С ПРАВОСЛАВНО-РЕЛИГИОЗНО СЪДЪРЖАНИЕ: ОПИТЪТ НА ОБЩИНА КЮСТЕНДИЛ. – Във: Venets: The Belogradchik Journal for Local History, Cultural Heritage and Folk Studies Volume 11, Number 2, 2020, с. 207- 212.

В обучителната дейност, разгърната чрез проект „Религия“ на Община Кюстендил се включва един интересен и малко познат сегмент – създаването на компакт диск с български народни песни с православно-религиозно съдържание. Този сегмент е овладян чрез музикалният подход: на децата (и не само) се предлага запознаване с християнската материя в контекста на народно-песенния ни фолклор. Текстовете, музиката и аранжирката на песните е изготвен специално за това, добавени са тропари и кратки акламации. Този иновативен подход заслужава да бъде обговорен теоретично и да се размисли за предизвикателствата, идеите и решенията при приложението му.

Статията започва с по-широко въстъпление, посветено на мястото на българският фолклор в общата култура на съвременното поколение. Поставя се този въпрос предвид множеството чужди и не напълно адекватни модели на мислене, поведение, но и на музикална култура в подрастващото поколение. Оттук се прави преход към размисъл върху темата в контекста на християнството: но каква степен е възможна и адекватна връзката „народна песен – християнство“. Накратко се очертават по-важните идеи, залегнали в идеята за създаването на компакт диска, разкрити в междупредметните връзки между предметите Музика и Религия, приложението на подобни резултати, а също и кратък анализ на българските народни песни с православно-религиозно съдържание.